

Na Emitově tváři se krátce objevil zoufalý výraz.

Emit: Ještě něco...

Chvilí nehybně stojí a potom se zhroutí. Z krku mu pomalu stoupá tenký sloup kouře.

Kimberley: Emite? Emite? Panebože, další zmetek.

SOUVISEJÍCÍ KAPITOLY:

Některé z otázek a argumentů, kterým se věnuje tato kapitola, jsou probrány také ve 13. kapitole, Záhada vědomí. Viz též 8. kapitolu, Podivný případ racionálně uvažujícího zubaře.

DALŠÍ ČETBA:

Argument čínského pokoje je uveden v pojednání Johna Searlea, „Minds, Brains and Programs“, která tvoří 37. kapitolu knihy:

Nigel Warburton (ed.), *Philosophy: Basic Readings* (Routledge, London 1999).

Searleovo pojednání je uvedeno také v knize:

Douglas R. Hofstadter, Daniel Dennett (eds.), *The Mind's I* (Penguin, London 1981), která rovněž obsahuje mnoho jiných podnětných pojednání a příspěvků týkajících se vědomí. Velmi doporučuji.

7. EXISTUJE BŮH?

STUPEŇ NÁROČNOSTI FILOZOFICKÉ GYMNASTIKY

ROZCVIČKA

STŘEDNÍ ZÁTĚŽ

NÁROČNĚJŠÍ CVIČENÍ

Je rozumné věřit v Boha? Lze bohatost světa kolem nás – existenci řádu, života a nás samých – skutečně vysvětlit bez předpokladu, že vesmír měl nějakého nadpřirozeného konstruktéra? Nebo je Bůh díky Darwinově teorii přírodního výběru nadbytečný? Je existence bolesti a utrpení ve světě důkazem, že žádný Bůh neexistuje? Nebo je utrpení přece jen slučitelné s existencí milujícího Boha?

Odůvodnění víry v Boha

V Boha věří mnoho miliónů lidí. Někteří tvrdí, že jejich přesvědčení je věcí víry. Na víru jako takovou se blíže podíváme ke konci této kapitoly. Teď bych chtěl začít úvahou, jestli lze víru v Boha odůvodnit. V první části kapitoly se budu věnovat jednomu z nejslavnějších argumentů pro existenci Boha: argumentu designu.

Argumentu designu (Teleologický argument)

Procházíte se po opuštěné pláži a na písku uvidíte ležet hodinky. Jak se tam dostaly? Je jisté velmi nepravděpodobné, že by tyto hodinky vznikly bez pomoci nějakého konstruktéra. Hodinky se přece jen tak samy o sobě neposkládají, že? Ve skutečnosti mají tyto hodinky evidentně nějaký účel nebo funkci: ukazovat čas. Zdá se tedy pravděpodobné, že tyto hodinky byly zkonstruovány, aby plnily tuto funkci. Potom však mám důvod domnívat se, že existuje konstruktér, bytost dostatečné inteligence a schopností, aby byl schopen takovouto složitou a důmyslnou věc vytvořit.

A teď si vezměte lidské oko. Oko je také mimořádně složitá věc, ve skutečnosti daleko složitější než jakékoli hodinky. Také oči mají svůj účel – umožňují svým majitelům vidět. Lidské oko je k tomuto

účelu pozoruhodně dobře vybaveno. Není tedy pravděpodobné, že i oko má svého konstruktéra? Jen s tím rozdílem, že konstruktér oka musí být daleko inteligentnější a schopnější než my, protože konstrukce a výroba takové věci přesahuje naše schopnosti. Jeho konstruktérem tedy musí být Bůh.

Tento argument nazývám *argument designu* (též zvaný *argument inteligentního designu* nebo *teleologický argument*, přičemž „telos“ je řecké slovo označující „účel“ nebo „cíl“). Tento argument vychází z pozorování, že příroda je mimořádně složitá – ve skutečnosti jeví znaky funkce a účelu. Tento argument tedy postupuje analogicky; pokud je rozumné předpokládat, že hodinky sestrojil nějaký inteligentní konstruktér, pak je analogicky stejně rozumné věřit, že nějaký konstruktér sestrojil i oko.

Tento argument samozřejmě není absolutně přesvědčivý. Jeho zastánci připouštějí, že oko *mohlo* vzniknout čistě náhodou, bez pomoci konstruktéra, ale podle nich je to vysoce nepravděpodobné. Daleko pravděpodobnější je, že v tom měla prsty nějaká inteligentní a všemocná bytost. Proto nám existence oka poskytuje značný důvod k víře v Boha.

Argument designu se těší trvalé oblibě a jeho nejznámějším zastáncem je pravděpodobně William Paley (1743–1805), autor analogie mezi hodinkami a okem. Mnoho lidí dodnes obhajuje svou náboženskou víru nějakou formou právě tohoto argumentu. Přes jeho neutuchající popularitu má však tento argument obecně známé nedostatky.

Přírodní výběr

Zřejmě nejzřetelnějším problémem Paleyho argumentu je skutečnost, že nyní máme k dispozici teorii, která dokáže vysvětlit, jak mohly předměty jako oko vzniknout bez pomoci konstruktéra. Touto teorií je teorie *přírodního výběru*.

Živoucí organismy mají v buňkách cosi, co se nazývá DNA, řetězec molekul, jenž představuje jakési schéma pro stavbu těchto organismů. Když se organismy reprodukují, jejich DNA se kopíruje a předává dále. Nicméně, v důsledku náhodných jevů se v sekvenci

DNA mohou vyskytnout drobné změny a v jejich důsledku se může nový organismus lišit (i když jen nepatrně) od svých rodičů. Tyto změny se nazývají *mutace*. Vzhledem k prostředí, v němž se tento nový organismus nachází, mohou tyto mutace buď zvyšovat či snižovat jeho šance na přežití a reprodukci.

Například zvíře s poněkud delším krkem snadněji dosáhne na potravu na vysokých stromech, nebo pták s výrazněji zbarveným opeřením může být snazší kořistí pro dravce. Je tedy pravděpodobné, že na budoucí generace se přenašejí spíše výhodné mutace. Ty mutace, které jsou nevýhodné, se dědí méně pravděpodobně. Jak se přes stovky, tisíce či milióny generací přidává jedna mutace za druhou, druh se postupně vyvíjí a přizpůsobuje se svému prostředí. Ve skutečnosti může tímto procesem přírodního výběru nakonec vzniknout zcela nový druh.

Podobně může teorie přírodního výběru vysvětlit vznik lidského oka. Je možné, že u jednoduchého mořského organismu se původně mutací vyvinula jedna buňka citlivá na světlo. Takováto buňka mohla přinášet velkou výhodu – například umožňovala organismu orientovat se, v jaké hloubce se v oceánu nachází (čím hlouběji, tím větší tma). Dalšími mutacemi se mohly přidávat další podobné buňky, až se nakonec vyvinulo oko podobné našemu.

Všimněte si, že toto vysvětlení je výlučně přirozené: není zde zapotřebí odvolávat se na žádného nadpřirozeného konstruktéra nebo hybnou sílu. Toto velmi uspokojivé vysvětlení možného vzniku oka se tedy obejde bez nutnosti dovolávat se Boha. Vzhledem k přírodnímu výběru jsou oči něčím, co by se podle očekávání vyvinulo tak jako tak, bez pomoci takovéto bytosti, proto oko není zrovna pádným důkazem Boží existence.

Zastánce argumentu návrhu může samozřejmě namítnout: odkud se DNA vzala? Bez DNA není přírodní výběr možný, proto samotnou existenci DNA nelze vysvětlit odkazem na přírodní výběr. A přece i sama DNA, jak by mohl leckdo tvrdit, jeví znaky designu a účelnosti. Není to dobrým důvodem k tvrzení, že Bůh existuje?

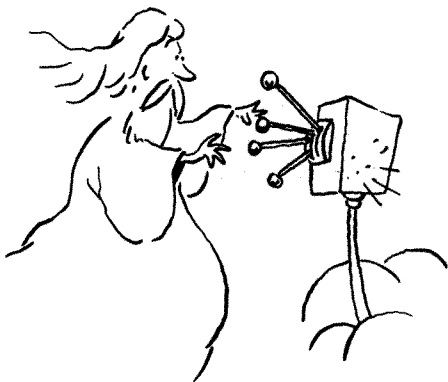
Zřejmě ne. DNA je v podstatě poměrně jednoduchý mechanismus, a vzhledem k tomu, co víme o podmínkách na Zemi v době, kdy vznikal první život, není tak zcela nepravděpodobné,

že DNA mohla vzniknout naprosto spontánně. Samozřejmě, nevíme a zřejmě nikdy ani vědět nebudeme, jak přesně DNA vznikla, ale s pokrokem vědy se zdá stále méně pravděpodobné, že by geneze DNA vyžadovala nadpřirozený zásah.

Páky vesmíru

Tolik k tradiční verzi argumentu návrhu. Existují však i jiné verze tohoto argumentu, které z moderních vědeckých teorií spíše vycházejí, než aby se jimi nechaly vyvracet. Vezměte si následující příklad:

Svět se řídí podle přírodních zákonů. Je mnoho jiných způsobů, jak mohly být tyto zákony nastaveny. Jen nepatrné procento z nich by umožnilo stabilní vesmír, schopný vyprodukovat a udržet při životě myslící bytosti, jako jsme my (například kdyby gravitační síly byly pouze o něco silnější, vesmír by nevydržel více než pár vteřin). Je skutečně mimořádně nepravděpodobné, že by ve vesmíru náhodou platily zákony, které by umožňovaly vznik myslících bytostí, jako jsme my. Daleko pravděpodobnější je, že ovládací páky vesmíru nebyly takto nastaveny náhodou, ale s pečlivou přesností, aby byl zajištěn výsledek, který by jinak byl vysoce nepravděpodobný. Proto je rozumné věřit, že existuje Bůh, který takto podmínky ve vesmíru nastavil.

Tento argument přesvědčivě nedokazuje Boží existenci, ale uvádí dobré důvody pro víru v Boha. Tento argument nazývám *antropogenetický argument*.

Myšlenkové pomůcky: Loterijní blud

Zastánci antropogenetického argumentu jsou často obviňováni z loterijního bludu. Předpokládejme, že si koupíte jeden z tisícovky loterijních tiketů. Vyhrajete. Samozřejmě,

to, že by zrovna váš tiket měl vyhrát, je vysoce nepravděpodobné, to vám však nedává žádný důvod věřit, že někdo loterii zašvindloval ve váš prospěch. Koneckonců, jeden z tiketů přece musel vyhrát, a stejně mizivou šanci vyhrát měly všechny tikety. Není tedy důvod věřit, že vaše výhra je důsledkem zásahu někoho či něčeho ve váš prospěch – není důvod předpokládat, že šlo ve vašem případě o něco jiného než o obrovské štěstí. Každý, kdo by věřil něčemu takovému, se dopouští loterijního bludu.

Proč by měl být antropogenetický argument loterijním bludem? Nu, vesmír musel být nastaven na nějaké hodnoty, ať tak nebo tak, a všechny z těchto rozličných hodnot byly stejně nepravděpodobné. Proto pouhý fakt, že byl nastaven zrovna takto, a díky tomu vyprodukoval bytosti jako my, nám nedává důvod se domnívat, že to bylo něco jiného než pouhé štěstí. Podobný názor je tedy loterijní blud.

Jiný příklad loterijního bludu najdete ve 23. kapitole, Zázraky a nadpřirozeno (příběh o dítěti na kolečích).

Problém zla

Ať už antropogenetický argument představuje loterijní blud či nikoli, bohužel, všechny verze argumentu designu v sobě nesou i jiné, výraznější nedostatky. Snad nejprůkaznějším z nich je tento: I když pro tuto chvíli připustíme, že vesmír *jeví* znaky toho, že by zkonstruován nějakým inteligentním stvořitelem, *důkazy svědčí velmi pádně o tom, že tímto stvořitelem nemohl být Bůh*.

Zde je důvod. Bůh má podle Židů, křesťanů a muslimů přinejmenším tyto tři charakteristiky: vševědoucnost (to znamená, že všechno ví), všemohoucnost (je všemocný) a nekonečnou laskavost. Existence takové bytosti se však zdá neslučitelná s tím, kolik je na světě utrpení. Ano, Bůh, pokud existuje, stvořil „vše k dobrotě a lásce“. Nezapomínejme však, že zároveň stvořil rakovinu, zemětřesení, hlad, mor a hemeroidy. A těmito prostředky Bůh přivolává na nás, své děti, bolest a neštěstí. Proč?

Jelikož Bůh je nekonečně laskavý, nemůže si přece přát, aby chom trpěli. Jelikož je vševědoucí, ví, že trpíme. A jelikož je všemohoucí, může tomuto utrpení zabránit, pokud by chtěl. Bůh by pro nás tedy býval mohl vytvořit daleko příjemnější vesmír – vesmír bez nemocí a bolesti, vesmír, v němž nedochází k zemětřesením a lidé nemají nikdy hlad. Bůh by býval mohl učinit zemi rájem. Proč to neudělal?

Zdá se tedy, že pokud byl vesmír zkonstruován nějakou bytostí, jak věřil Paley, pak tato bytost buď není všemohoucí (Bůh nebyl schopen pro nás vytvořit lepší vesmír), vševědoucí (Bůh nevěděl, že způsobí takové utrpení), nebo není až tak dobrotivá (Bůh věděl, že budeme trpět, ale bylo mu to celkem jedno). Ale Bůh, pokud existuje, má všechny tyto tři charakteristiky. Proto Bůh neexistuje.

Problém, který tento argument znamená pro teisty, se nazývá *problém zla* (utrpení je tu označováno jako „zlo“).

Teisté vynaložili obrovské úsilí, aby se s tímto problémem vyřádali. Zde jsou tři nejpřesvědčivější obhajoby.

1. Boží trest

Někteří tvrdí, že utrpení, které nás stíhá, je trest. Stejně jako milující rodiče musí občas potrestat své dítě, když zlobí, tak Bůh musí potrestat nás, když hřešíme.

Očividným problémem této obhajoby je skutečnost, že utrpení není rozděleno mezi lidi tak, aby budilo dojem, že ho skutečně vyměřil spravedlivý a laskavý Bůh. Z jakého důvodu například Bůh přivolává vleklé a bolestivé nemoci na malé děti? Čím si to zasloužily? Dozajista ničím.

Teista by mohl tvrdit, že trest vyměřený dětem je za hříchy spáchané dospělými. Ale to se zdá být nehorázné. Soud, který by trestal děti zločinců, by nikdo nepovažoval za morální. Bytost, která by takto trestala, by jistě nebyla morální o nic více.

2. Bůh nám dal svobodu

Snad nejoblíbenější odpovědí na problém zla je tvrzení, že naše utrpení není Boží vina, ale naše. Bůh nám dal svobodnou vůli – schopnost svobodně se rozhodovat a jednat podle těchto rozhod-

nutí. Někdy se rozhodneme jednat způsobem, který vede k utrpení. Například rozpoutáváme války. Pravda, Bůh mohl tomuto utrpení zabránit, kdyby nám svobodnou vůli nedal, ale je lepší, když svobodnou vůli máme. Kdyby nás Bůh stvořil jako pouhé roboty, neschopné se samostatně rozhodovat, svět by byl ještě horší. Taktó je tedy existence utrpení slučitelná s představou laskavého Boha.

Nejvýraznějším nedostatkem této obhajoby teismu je skutečnost, že velká část utrpení je přírodního původu. Zemětřesení, hladomory, záplavy, nemoci a tak dále, ty nejsou z větší části naším dílem. Pokud tedy existuje Bůh, je za ně odpovědný on.

Teista může tvrdit, že přinejmenším některé takzvané „přírodní“ katastrofy ve skutečnosti naším dílem jsou. Například je možné, že způsobujeme záplavy spalováním příliš velkého množství fosilních paliv, protože následně imise způsobují oteplování Země, které potom vyvolává záplavy. Je ale absurdní domnívat se, že by nedocházelo k vůbec žádnému utrpení, pouze pokud bychom se chovali jinak. Jen těžko si lze představit, jak bychom mohli svým chováním způsobit zemětřesení. Proto se asi nevyhneme závěru, že pokud Bůh existuje, pak jde většina našeho utrpení na Jeho vrub.

3. Utrpení nás činí ctnostnými

Někteří teisté tvrdí, že utrpení a strasti, kterými procházíme, mají svůj důvod – činí z nás lepší lidi. Bez utrpení bychom se nemohli stát ctnostnými, jakými nás Bůh chce mít.

V prvé řadě si můžete položit otázku, proč nás tedy Bůh jako ctnostné už přímo nestvořil. V každém případě však, pokud je utrpení nevyhnutelnou cenou, kterou musíme zaplatit za ctnost, těžko lze vysvětlit, proč Bůh utrpení rozděluje tak, jak ho rozděluje. Proč si diktátoři, kteří jsou masovými vrahy, žijí v luxusu? Proč milí a hodní lidé onemocní strašlivými chorobami? Přinejmenším je těžko pochopitelné, jak by nás mělo na první pohled nahodilé rozdělení utrpení ve světě učinit ctnostnějšími.

Někteří se snaží hájit myšlenku, že toto utrpení je pro naše vlastní dobro, tvrzením, že „cesty Boží jsou nevyzpytatelné“. Tím však ve skutečnosti pouze připouštětí svou porážku. Vlastně tím tvrdí, že přestože se rozhodně nezdá, že by to, jak je utrpení rozděleno, dávalo

nějaký smysl, přesto to nakonec smysl dávat může. Nu, ano, *může* to nakonec dávat smysl, ale stěží tím lze popřít, že důkazy na první pohled silně svědčí proti existenci Boha.

Abychom to shrnuli, i kdyby argument designu skutečně poskytoval důvody k víře, že vesmír byl zkonstruován (o čemž se dá pochybovat), zdá se, že tímto konstruktérem nemůže být Bůh. Problém zla je zkrátka pro teisty až příliš nepřekonatelný a ve skutečnosti nám spíš poskytuje velmi pádné – pokud ne vyloženě nezvratné – důvody k přesvědčení, že žádný Bůh není.

Myšlenkové pomůcky: Occamova břitva – „Jednoduše“

Náš krátký průzkum argumentů pro a proti existenci Boha naznačuje, že je jen málo důkazů, že Bůh existuje, a docela značné množství důkazů, že neexistuje.

Předpokládejme však pro tuto chvíli, že důkazů proti Boží existenci je úplně stejně jako důkazů Boží existence. Čemu je potom rozumné věřit?

Mnozí říknou: pak je nejlépe být agnostikem. Rozumné je zdržet se soudu.

To je ale omyl. Ti, kdo musí předložit důkazy, jsou ve skutečnosti teisté. Pokud totiž není dostatek důkazů ani na jedné, ani na druhé straně, racionálním řešením je ateismus. A proč?

Vilém z Occamu (1285–1349) tvrdí, že pokud jsou vám předloženy dvě hypotézy, pro něž jinak dostupné důkazy svědčí zcela stejně, vždy byste si měli zvolit jednodušší hypotézu. Tento princip, známý jako *Occamova břitva*, je velmi rozumný. Vezměte si například tyto dvě hypotézy:

- A. Na zahradě není jen hromada kompostu, květiny, stromy, křoviny a tak dále, ale žijí tam i neviditelní, nehmotní skřítkci.
- B. Na zahradě žádní skřítkci nežijí, je tam pouze hromada kompostu, květiny, stromy, křoviny a tak dále.

Výsledky mého vlastního pozorování svědčí stejně dobře pro obě hypotézy. Koneckonců, pokud jsou skřítkci na mé zahradě

neviditelní, nehmotní a nehmatatelní, potom nemůžu čekat, že bych mohl zpozorovat jakýkoli důkaz o jejich přítomnosti, ne?

Znamená tedy skutečnost dostupných důkazů, svědčících stejně pro obě hypotézy, že bych se měl zdržet soudu, jestli na mé zahradě skřítkci žijí nebo nežijí?

Samozřejmě, že ne. Racionální je věřit, že tam žádní skřítkci nežijí, protože se jedná o jednodušší hypotézu. Proč se zbytečně zatěžovat nějakými skřítky?

A podobně, pokud dostupné důkazy svědčí stejně jak pro ateismus, tak pro teismus, pak je racionální přiklonit se k ateismu, protože hypotéza ateismu je jednodušší – drží se přirozeného světa kolem nás, který vidíme, a dokáže se obejít bez zbytečné, nadpřirozené bytosti.

Náboženský prožitek

Má-li být víra v Boha racionální, je třeba ji podložit pádným argumentem?

Asi ne. Někteří lidé tvrdí, že žádný argument nepotřebují, protože pravda o Boží existenci jim byla přímo zjevena. Měli osobní zážitek s Bohem.

Pokud však chce člověk brát tyto prožitky „zjevení“ vážně, naráží na ten zádrhel, že se neomezují na pouze jedno vyznání. Katolíci vídají Panenku Marii, hinduistům se zjevuje Višnu, za vyznavači new age přichází Bohyně, staří Římané měli vidění boha Jupitera, staří Řekové spatřovali Dia, dokonce i mnozí ateisté tvrdí, že měli prožitky, které měly charakter zjevení a nadpřirozena (když už v nich přímo nevystupoval Bůh). Skutečnost, že lidé mívají tolik bizarních a často protichůdných prožitků – prožitků, které vždy jako náhodou přesně zapadají do jejich vlastního náboženského vyznání (dosud například nikdo neslyšel o katolíkově, kterému by se zjevil Zeus) – by měla vést ty, kdo tvrdí, že byli svědky „zjevení“, k zamyšlení.

A stejně tak by je měla vést k zamyšlení skutečnost, že přinejmenším některé z těchto náboženských prožitků měly prokazatelně fyziologickou příčinu. Například onen slavný prožitek „tunel“,

jímž procházeli ti, kteří se ocitli na prahu smrti, doprovázený silným pocitem blaha, je důsledkem hypoxie (která obvykle způsobuje euforii a vidinu tunelu) a lze ji navodit podle libosti za pomoci testovací centrifugy pro výcvik pilotů (je fascinující sledovat tváře pilotů, když těsně předtím, než upadnou do mdlob, „upadají“ do dokonalé slasti).

Ti, kdo jsou přesvědčeni, že skutečně spatřili Boha, ho třeba skutečně spatřili, ale příliš mnoho důkazů pro toto tvrzení není.

Víra

Mnoho teistů tvrdí, že argumenty pro a proti teismu, které zde uvádím, jsou irelevantní. Víra v Boha, říkají, není věcí rozumu, je věcí víry jako takové. Musíte prostě věřit.

Přesto bychom si měli ujasnit, jaké víry přesně je zapotřebí. I když mnozí tvrdí, že věří, ne vždy tím míní, že jejich přesvědčení je zcela bez racionálního základu. Míní tím pouze to, že přestože snad mají dobré důvody k tomu, aby věřili v Boha, tyto důvody nejsou nevyvratitelné a připouštějí, že Boží existenci nelze dokázat.

Je i ateismus věcí „víry“?

Podobné řeči o „víře“ mohou člověka pomýlit hned dvakrát. Zprvé mohou někoho vést k názoru, že ateismus a teismus vycházejí intelektuálně nastejno. „Podívejte,“ řekne třeba někdo, „já připouštím, že nemůžu dokázat, že Bůh existuje, ale stejně tak ani ateista nemůže dokázat, že neexistuje. Takže víra je zapotřebí k ateismu i teismu. V tom případě je ale obojí stejně iracionální.“

Zde je jeden příklad, který jsem našel na internetu:

[Boží] existenci není možné dokázat hmotnými prostředky. Stejně tak ji ovšem nelze vyloučit. Co to znamená? Znamená to, že je třeba úplně a naprosté víry k přesvědčení, že nějaký bůh (či bohové) existuje a stejně tak úplně a naprosté víry k přesvědčení, že žádný neexistuje.*

* *Cathy's Commentaries*, 20. dubna 2001, www.truthminers.com/truth/atheism.htm

Tvrzení, že ateismus a teismus jsou stejným dílem věcí „víry“ v tom smyslu, že ani jeden nelze přesvědčivě dokázat, opomíjí fakt, že pro jeden z nich mohou důkazy a argumenty svědčit daleko více. Ateismus a teismus tedy *nemusejí* vycházet intelektuálně tak docela nastejno. Nemohu dokázat, že skřítkci existují, zároveň nemohu přesvědčivě zcela vyloučit, že neexistují. Z toho nevyplývá, že věřit, že skřítkci existují, je stejně rozumné jako věřit, že neexistují.

Náš krátký přehled nejpůvodnějších argumentů týkajících se Boží existence (v této a v 1. kapitole, Odkud se vzal vesmír?) naznačuje, že je jen málo důkazů svědčících pro Boží existenci a značné množství důkazů proti (důkazů, které dokládá problém zla). Víra, že žádný Bůh neexistuje, je tedy zřejmě stejně racionální jako víra, že neexistují skřítkci – tedy ve skutečnosti velmi racionální.

Víra, rozum a Elvis Presley

Řeči o „víře“ mohou pomýlit člověka ještě jinak. Předpokládejme moje tvrzení, že „věřím“ v existenci Boha. Pokud tímto tvrzením pouze připouštím, že existenci Boha nelze dokázat, mohu i tak považovat svou víru za racionální – vlastně racionálnější než je ateistická alternativa.

Teisté, kteří tvrdí, že jen prostě a nadějeplně „věří“, ve skutečnosti zřídka kdy považují svou víru za neracionální. Srovnejte si to s vírou, že Elvis Presley žije: Elvisova smrt byla kamufláž a on v klidu dožívá na nějakém utajeném místě. Jen málo teistů je ochotno připustit, že jejich víra v Boha není o nic racionálnější než víra, že Elvis žije. Tato druhá víra je jednoznačně iracionální a absurdní, odpověděl by teista nepochybně, protože důkazů, které by o ní svědčily, je málo, zato však mnoho důkazů, které svědčí proti ní.

Je však víra v Boha méně iracionální a méně absurdní? Jak jsem řekl, moje exkurze oblíbenými argumenty pro a proti Boží existenci (připouštím, že zběžná) zřejmě naznačuje, že nikoli.

A přece by tento závěr bylo ochotno přijmout jen málo teistů. I ti, kteří tvrdí, že vycházejí ze své „víry“ – že prostě „jen věří“ –, pokud na ně zatlačíte, aby vysvětlili, proč věří, často tiše zašeptají: „Ale vesmír se tu přece musel odněkud vzít, ne?“

Jinými slovy, ukazuje se, že za odvoláváním se na „víru“ lze často objevit standardní teistické argumenty (v tomto případě kauzální argument, viz 1. kapitola, Odkud se vzal vesmír?). Tyto argumenty, přestože snad v myslí takovéhoho věřícího vysloveně nefigurují, jsou v ní přesto patrné. Zvláště lákavé jsou kauzální argument a argument designu. K jejich vyvrácení (alespoň v té podobě, v jaké jsou obvykle formulovány) je zapotřebí značného intelektuálního úsilí. Nepřekvapí proto, že i ti, kdo tvrdí, že prostě jen „věří“, často považují svou víru za racionální.

Víra, že Elvis žije, je samozřejmě poněkud pošetilá a malicherná v porovnání s vírou v Boha, která může mít na život člověka obrovský vliv. Není pochyb o tom, že otázka „existuje Bůh?“ je nesmírně významná a důležitá a zaměstnává lidskou mysl už tisíce let. Víra v Boha je zřejmě reakcí na tužby, které cítí většina z nás, a nelze ji odmítnout jen tak snadno.

Stále zde však přetrvává otázka, zda je více důvodů věřit v Boha, než věřit, že Elvis žije. Mají ti, kdo věří v Boha, pro svou víru lepší obhajobu? Odpověď zřejmě zní nikoli. A tento fakt, pokud faktem je, by neměl být zastíněn řečmi o „víře“.

Závěr

Náš přehled nejoblíbenějších argumentů pro a proti Boží existenci naznačuje, že důkazy svědčí daleko pádněji pro to, že žádný Bůh není.

Ale je možné, že některý z argumentů pro Boží existenci lze vyložit lépe, nebo třeba lze vystavět lepší argumenty. A snad je možné se vypořádat i s problémem zla. Pokud ano, pak by racionalitu víry v Boha bylo třeba možno obhájit.

Stále je tu ale příliš mnoho „kdyby“. Můj závěr nezní, že je chybou věřit v Boha, pouze že teismus je mnohem méně odůvodnitelný, než si mnozí uvědomují. Teisté se musí vypořádat s problémem zla a přijít s lepšími argumenty pro existenci Boha. A pokud ne, budou muset nadále žít s vědomím, že jejich víra není o nic racionálnější než řekněme víra, že Elvis žije.

A ani v jednom případě nejde o nic snadného.

SOUVISEJÍCÍ KAPITOLY:

O jiném slavném argumentu pro existenci Boha se dočtete v 1. kapitole, Odkud se vzal vesmír? Další argumenty pro existenci Boha najdete v 10. kapitole, Je možná morálka bez Boha a náboženství?, a ve 23. kapitole, Zázraky a nadpřirozeno.

DALŠÍ ČETBA:

Pojednání J. L. Mackie, „Evil and Omnipotence“ a Richard Swinburne, „Why God Allows Evil“, které tvoří 7. a 8. kapitolu knihy:

Nigel Warburton (ed.), *Philosophy: Basic Readings* (Routledge, London 1999).

Viz také:

Nigel Warburton, *Philosophy: The Basics*, druhé vydání (Routledge, London 1995). 1. kapitola.